

Historia miasta

Średniowieczny gród, a później lokowane miasto, nazywano w źródłach Quidino oraz Insula sancte Mariae. Pierwsza nazwa ma pochodzenie pruskie, pochodzi od imienia Quede i oznaczała obszar, należący do osoby o tym imieniu. W r. 1233 na Żuławę Kwidzyńską, leżącą 5 km na północ od późniejszego miasta, przybyli krzyżacy i założyli na wzgórzu prowizoryczny gród, który nazwali na część patronki Zakonu Żuławą Świętej Marii (łac. Insula Sancte Mariae; niem. Marienwerder). Po przybyciu do Prus posiłków wojskowych z mistrzem krajowym pruskim Hermanem Balkiem, przeniesiono ową siedzibę na nowe miejsce, natomiast niezmienną pozostała jego nazwa. Krzyżacki gród w Kwidzynie szybko stał się bazą wypadowa w wyprawach przeciwko Prusom, w których udział brali także książęta polscy i pomorscy. W pobliżu grodu wkrótce lokowano miasto (civitas Insule sancte Marie), które prawdopodobnie już wówczas dysponowało niezależnym samorządem oraz samodzielnym sądownictwem, kierującym się zasadami prawa chełmińskiego.

W XIII w. krzyżacki gród był stopniowo rozbudowywany i przekształcany z budowli drewnianej w kamienną, a następnie ceglana. W 1254 r. podjęto decyzję o budowie w Kwidzynie katedry biskupiej i miasto stało się siedzibą diecezji pomezkańskiej, wchodzącej od 1255 r. w skład metropolii ryskiej.

W okresie od średniowiecza do XVIII w. mieszczanie kwidzyńscy zajmowali się głównie handlem i rzemiosłem oraz rolnictwem. Od tego schyłku tego stulecia, w związku z pełnieniem przez Kwidzyn ważnego ośrodka administracyjnego, coraz istotniejszą rolę zaczęli odgrywać w mieście urzędnicy państwowi, później także wojskowi. Tę rolę ośrodka urzędniczo-rzemieślniczo-rolniczego, z uwzględnieniem zmian jakościowych i ilościowych, zachowało miasto aż do 1945 r.

Pierwsza wojna światowa (1914-1918) nie przyniosła większych szkód, poza naturalnym w tej sytuacji spadkiem poziomu życia mieszkańców miasta oraz śmierci niektórych z nich na froncie. Pewna nerwowość i napięcia zapanowały w związku z postanowieniami konferencji pokojowej w Wersalu (28.06.1919 r.), która przekazała Polsce 40% powiatu kwidzyńskiego. Jego wschodnia część, leżąca na prawym brzegu Wisły (wraz z Kwidzynie i Gardeją), miała podlegać plebiscytowi. Na skutek wzrostu nastrojów patriotycznych wśród Niemców, ich dużej przewagi demograficznej oraz kampanii propagandowej, nie wahającej się przed stosowaniem nieuczciwych wobec Polaków metod walki, strona polska plebiscyt przegrała (11.07.1920 r.).

Kolejna wojna światowa (1939-1945) w końcowym etapie przyniosła zerwanie ciągłości demograficznej w mieście na skutek spontanicznej ucieczki oraz administracyjnych wysiedleń jego niemieckich mieszkańców.

Zakończenie II wojny światowej przyniosło radykalną zmianę sytuacji Kwidzyna – nastąpiła niemal całkowita wymiana ludności miasta, było to wydarzenie bezprecedensowe w jego kilkusetletniej historii. W wyniku przymusowej ewakuacji, zarządzanej przez władze niemieckie, w ciągu kilku zimowych dni 1945 r. 99% kwidzyńców opuściło rodzinne miasto, jak się okazało – na zawsze.

29 stycznia 1945 r. do opuszczonego Kwidzyna wkroczyła Armia Czerwona, która niebawem spustoszyła i spaliła zabytkowe centrum. Na skutek decyzji wielkich mocarstw (konferencje w Teheranie, Jałcie i Poczdamie) miasto znalazło się na terytorium oddanym w administrację państwu polskiemu. Tak więc po 285 latach Kwidzyn znalazł się ponownie w zasięgu polskiej władzy (od czasu wygaśnięcia podległości lennej Prus Książęcych).

Zasiedlanie miasta przez ludność polską rozpoczęte w okresie od marca do czerwca 1945 r. było procesem powolnym i samoradnym. Mieszkańcy okolic wykorzystywali bliskość Kwidzyna i przenosili się do miasta. Pierwsi osadnicy mieli problemy z czerwonooarmistami, pożarami i ogólnym bałaganem, ale byli w najkorzystniejszej sytuacji pod względem możliwości wyboru mieszkań i ich wyposażenia.

W okresie po 1956 r. zmianom ulegała powierzchnia miasta, pierwotnie ulegając pomniejszeniu, by ostatecznie znacznie się zwiększyć w r. 1985. Do 1975 r. Kwidzyn podzielony był na Śródmieście i dzielnicę peryferyjną. Budowa Celulozy przyczyniła się do dynamicznego rozwoju miasta i nowego podziału w 1984 r. na cztery osiedla,

zaś w latach 1989-1990 pojawiły się trzy kolejne. Do dziś kontrowersje budzi wzniesiona w latach 60 zabudowa Starówki spalonej przez Rosjan.

Źródło www.kwidzyn.pl